

λαί ἄλλαι ιδιότητες δίδουσιν εἰς τὸ Τερέμ τὴν γενικὴν ὄψιν ἐνὸς τῶν ἡμετέρων οἰκοδομημάτων τῆς ἀναμορφώσεως, διεσκευασμένων, κεκοσμημένων, καὶ διακοσμημένων μετ' ἐπίπλων τῆς ἀνατολικῆς καλαισθησίας. Ἡ συνοδεία ἔσται ἐνώπιον τῆς εἰς τοὺς ἄνδρας ἀπηγορευμένης πύλης, μόνῃ δὲ τῷ Γοδουνῶφ ἐπετρέπη νὰ συνοδεύσῃ τὸν μέγα δοῦκα καὶ τοὺς ἱεράρχας. Ὑπεδέχθησαν ἐν τῷ προθαλάμῳ ὑπὸ τῶν κυριῶν τῆς τιμῆς τῆς Τσαρίνης λευχειμονουσῶν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, μὴ φερουσῶν δὲ οὐδὲν κόσμημα. Ὁ ἡμέτερος ἐπίσκοπος βεβαιοῖ διὰ φιλαρέτρων ἐκφράσεων ὅτι ἡ λάμψις τῶν λευκῶν τούτων χαρίτων ὑπερέχει τὴν τῶν χιόνων τῆς πατρίδος του. Προπάντων δὲ ἐν τῇ ἐπομένῃ αἰθούσῃ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς Τσαρίτης καὶ τῆς περιβαλούσης αὐτὴν λαμπρότητος ὁ θαυμασμός αὐτοῦ δὲν εὐρίσκει πλέον ἄρκούντως ἰσχυρὰς ἐκφράσεις. Ὑπὸ τὸν διὰ σφρηγιάτου χρυσοῦ κεκαλυμμένον θόλον, ἐν μέσῳ τῶν μετ' ἀδαμαντίνων στεμμάτων καὶ πολυτίμων λίθων ἀγίων εἰκόνων, μεγαλοπρεπῆς καὶ κεκοσμημένη ὡς μία ἐξ αὐτῶν, ἡ Εἰρήνη καθύπαιξε ἐπὶ ἄξιοθαυμάστου θρόνου. Φέρει ἐσθῆτα ἐκ κινεζικῆς μετὰ τῆς κεκαλυμμένην ὑπὸ μαργαριτῶν καὶ ἀδαμάντων. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἀπαστρέπτει στέμμα μετὰ δώδεκα ἐξοχῶν (πρὸς τιμὴν τῶν δώδεκα ἀποστόλων) ἀποληγουσῶν εἰς σαπφείρους καὶ σμαράγδους. Ὁ ἀγαθὸς ἱεράρχης «βεβουθισμένος ἐν γλυκεῖᾳ ἐκστάσει» ἀπαριθμεῖ τὰς ἀλύσους, τὰ περιδέραια, τὰ ψέλλια καὶ ἅπαν τὸ μαγικὸν σύνολον τῶν κοσμημάτων καὶ πολυτίμων λίθων, ἅτινα διαφτλάττονται ἔτι ὡς μάρτυρες τῆς φιλαληθείας αὐτοῦ ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ μουσεῖῳ τῆς Μόσχας. Ὑποκλινὰς ἐδαφιαίως ἐνώπιον τοῦ εἰδώλου ὁ Ἀρσένιος λαμβάνει τὸν καὶ τὸν νὰ ἐκτιμήσῃ τοὺς περσικοὺς τάπητας, παριστῶντας κυνηγούς θηρεύοντας τίγρεις, ἐλάφους, κύκνους, φασιανούς, καὶ ἀπειράριθμα ζῶα, «ἅτινα φαίνονται ὅτι ἀναπνέουσιν.» Ἐγχειρόμενος ὁ εὐσυνείδητος παρατηρητὴς βεβαιοῖ τὴν αὐτὴν πολυτέλειαν ἐν ὅλῳ τῷ ἀνακτόρῳ, τὰ ἐκ γρανίτου ἀγαλμάτια ἐπὶ βάθρων ἐκ μαρμάρων τῶν τῶν Οὐραλίων ὀρέων, τὰς ἐκ περιστέρων καὶ σταφυλῶν περιπλοκάδας, περιβαλλούσας τὰ διαζώματα. νημονεῖαι προσέτι τοῦ πολυτελοῦς πολυελαίου, βασταζομένου ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ θόλου ὑπὸ ὀφειᾶς παλαιόντος ἐναντίον λέοντος. Πάντα ταῦτα ἐκπλήττουσιν αὐτὸν ὀλιγώτερον τῆς καλλονῆς τῆς Τσαρίτης καὶ τῶν θελγέτρων τῆς φωνῆς αὐτῆς. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα τὸ πομπῶδες τοῦτο εἶδωλον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ γυνὴ καὶ γυνὴ δυστυχῆς. Ἀποτείνεται πρὸς τὸν πατριάρχην δακρύουσα, καὶ ζητεῖ τὴν ἰσχυρὰν μεσιτείαν τῶν δεήσεων αὐτοῦ, ὅπως ὁ ὕψιστος εὐδοκήσῃ ν' ἀποστείλῃ κληρονόμον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἰβάν. Δὲς κατ' ἐπανάληψιν διαρκούσης τῆς βραχείας ταύτης συνεντεύξεως, ἡ σύζυγος τοῦ μοναχοῦ Θεοδώρου ἐπανέρχεται μετὰ λύπης εἰς τὴν στείρωσιν αὐτῆς, καὶ, ὅπως κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον ἐνὸς τοσοῦτον ἁγίου προσώπου ἐν τῇ δυστυχίᾳ της, τῷ ἐγγχειρίζει διὰ τινος τῶν κυριῶν της ἀργυροῦν κύλικα πλήρη πολυτίμων μαργαριτῶν.

## IV

Αἱ συνδιαλέξεις αὗται ἦσαν ἀσήμαντοι καὶ ἀπλᾶ διατυπώσεις. Τὸ βασιλικὸν φάσμα ἀπεσύρθη καὶ ὁ Βόρης παρέσυρε τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ εἰς τι δωμάτιον τῶν ἀνακτόρων, ὅπως συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ σπουδαιωτέρων ὑποθέσεων. Ἡ κυρία διαπραγματεύσις ἤρξατο. Πιθανὸν ἐν τῇ ὀχληρᾷ ταύτῃ κατὰ μόνους συνδιαλέξει ὁ Ἱερεμίας ἐπόθησε τὰς παρομοίας ὥρας ἃς διήρχετο ἐπὶ εἰκοσαετίαν ἐν τῷ διδανίῳ τῆς Πύλης, ἐνώπιον βεζυρῶν, οὓς τοῦλάχιστον ἡδύνατό τις νὰ ἱκανοποιῇ διὰ τινων δουκάτων ἴσως ὁ Γοδουνῶφ τῷ ἐφάνη βιαιότερος καὶ τρομερώτερος τοῦ ἐκεῖ κάτω συναδέλφου του Μωχαμέτ Σοκῶλη. Ὁ γηραιὸς Ἕλληνας ἤρξατο αὖτις τῆς ἱστορίας τῶν πολυχρονίων δυστυχιῶν του, πῶς εἶχε συκοφαντηθῇ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ὑπὸ τοῦ ποιμνίου του, πῶς ἐξεδιώχθη ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐξορίσθη εἰς Ῥόδον, καὶ ἀνεκλήθη μετὰ τέσσαρα ἔτη εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς διηγήσεώς του, περιγράφων τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἱερῶν ναῶν τῶν βεβηλωθέντων ὑπὸ τῶν Ἰμάμ τοῦ Ἀλλάχ τὴν θλιβερωτάτην κατάστασιν τοῦ ποιμνίου του, καὶ τὰς ἀπανθρωπίας τῶν Τούρκων. ὁ Ἱερεμίας ἀνελύθη εἰς δάκρυα. «Τίνος τὴν βοήθειαν ἐπὶ τοῦ κόσμου «τούτου, προσέθηκεν ἐν τέλει, δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν εἰ μὴ τὴν τῆς ἁγίας Ῥωσσίας, καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν «ἡμῶν; Ἀφικόμεθα ἐνταῦθα, ὅπως ζητήσωμεν ἐλεημοσύνην «παρὰ τῶν χριστιανῶν, ἵνα ἀνοικοδομήσωμεν ναὸν τῷ ἁληθεῖ Θεῷ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ τῆς ὀρθοδοξίας.» Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ἱεράρχου δὲν ἦσαν νέοι, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι μετ' αὐτὸν καὶ πρὸ αὐτοῦ ὠμίλησαν οὕτω. Καθ' ὅλους τὰς μακροὺς αἰῶνας ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κατακτητικῆς οἱ χριστιανοὶ ῥαγιαδες, ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστραμμένους πρὸς τὸν ἰσχυρὸν ἀδελφὸν αὐτῶν τοῦ βορρᾶ τῷ ἐπαναλέγῳ τὴν αὐτὴν λυπηρὰν σκηνὴν καὶ ζητοῦσι νὰ τὸν συγκινήσωσι διὰ τοῦ αὐτοῦ κολακευτικοῦ ἐπιλόγου. Ὁ Γοδουνῶφ ἦτο πρακτικὸς πολιτικός· δὲν συνεκινήθη πλέον τοῦ δέοντος, καὶ ἀπήντησε τῷ πατριάρχῃ, ἐρωτῶν αὐτὸν ὁποίας πληροφορίας ἡδυνήθη νὰ συλλέξῃ καθ' ὁδὸν περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Πολωνίας. Ὁ Ἱερεμίας εἶχε τονίσει τὸ Super bluruina, ὁ δὲ ὑπουργὸς ἐπανεφέρε τὴν συνδιάλεξιν βραδυποδητεῖ καὶ διπλωματικῶς, ὁ Ἕλληνας ἐνόησε τότε ὅτι ὤφειλε νὰ μεταβάλλῃ τόνον· τότε προσθέτει ἐχεμύθως ὁ Ῥώσος χρονογράφος, ἐξηκολούθησε μυστικῇ συνδιάλεξις.

## ΔΗΜΟΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

(ἐξ ἀνεκδότου συλλογῆς)

γ'. Τὸ Κλαύποποῦλι.

(Τροικηνία παράδοσις)

Ὁ Δαμκλᾶς εἶναι χωρίον τῆς Ἀργολίδος, ὅπερ κείμενον κατὰ τοὺς πρόποδας ὑψηλῶν καὶ ἀποτόμων ὀρέων, οὐ μακρὰν

τῆς ἀρχαίας Τροίης, τῆς τοῦ Πιθέως πόλεως, περιστοιχίζεται ὑπὸ πυκνοῦ δάσους λειμονίων καὶ πευκῶν, ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὀπωίων ἐκάθησαν ἄλλοτε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως οἱ ἐνθερμοὶ τῆς ἐλευθερίας πρόμυχοι περὶ τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος πραγμάτων βουλευόμενοι. Ἐάν τις ἐν καιρῷ θέρους, τὴν νύκτα, καθ' ἣν στιγμὴν τὸ πᾶν ὑπνώττει καὶ οἱ φιλήσυχοι καὶ ἀπλοῖκοι τοῦ πενιχροῦ τούτου χωρίου κάτοικοι εἶνε παραδεδομένοι εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφέως, τύχη νὰ διέλθῃ τὸ δάσος τοῦτο, θέλει ἀκούσει οὐχὶ ἄνευ φόβου καὶ ἀκουσίας τινὸς φρικιάσεως μονοτόνους καὶ πολὺ θλιβερωτέρας ἴσως τῆς γλαυκὸς φωνᾶς, ἀντηχοῦσας ἀλλοκότως καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν. Οἱ πένθιμοι οὗτοι φθόγγοι προέρχονται ἐκ τῶν ἐκεῖ ὑπὸ τοὺς πυκνοὺς τῶν δένδρων κλάδους πλανωμένων νυκτεροβίων πτηνῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ εἶδος τῶν Ἑλεῶν (fresaic) νῦν δὲ ὑπὸ τῶν χωρικῶν καλουμένων Κ λ α ψ ο π ο ὕ λ ι α, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλον μὲν τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας κρύπτονται ἐν ὁπαῖς ἡνεωγμέναις ἐπὶ δύο ἀποτόμων καὶ ὀγκωδῶν βράχων σχηματιζόντων βαθεῖαν χαράδραν, κάτω τῆς ὁποίας ἐν τῷ ἀπροσβάτῳ πυθμένι θραύεται μετὰ καταπληκτικοῦ πατάγου ὀρμητικὸς χεῖμαρρος ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὀρέων κατερχόμενος, τὴνδὲ νύκτα ἐγκατασπεύρονται ἐπὶ τῶν λεμονοκήπων ψάλλοντα μετὰ τῶν γρύλλων ἢ μᾶλλον θρηνοῦντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἡρεμίας.

Εἰς τὸ ἄκουσμα δὲ τοῦ ἔσματος ἢ μᾶλλον τοῦ ἐλέγου αὐτῶν οἱ ἀφελεῖς ἀγρόται σταυροκοποῦνται ἔντρομοι καὶ ἐπιταχύνουσι τὸ βῆμά των, ἐν ᾧ ἡ φαντασία αὐτῶν ἀναπλάσσει σειρὰν ὅλων ἀπασιῶν παραστάσεων, αἵτινες ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ταρασσουσι καὶ καταφοβίζουσιν αὐτούς· διότι ἡ μονότονος καὶ θλιβερά φωνὴ τῶν πτηνῶν τούτων, ἡ ἀπασιῶς ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἡχοῦσα, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς αὐτοὺς, τοὺς ὑπὸ τὸ κράτος τῶν προλήψεων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰς ἀμέσους τῆς φύσεως ἐπιδράσεις βιούντας, νὰ περιβάλῃσιν αὐτὰ διὰ μυθολογικῆς χοροῖας. Τὸ κλαψοποῦλι δὲν παρίσταται ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτῶν ὡς πτηνὸν πλασθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἵνα ἐν τῇ νυκτὶ ζῇ, ἀλλ' εἶνε ὁ Θανάσης ὁ καλὸς ποτε τοῦ χωρίου ποιμὴν, ὁ τὴν σύζυγόν του φονεύσας καὶ εἰς πτηνὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μεταμορφωθείς κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν ἀμέσως κατωτέρω ἀναφέρω.

Ἐξῆς ποτὲ εἰς τὸ χωρίον ποιμὴν τις καλούμενος Θανάσης, ὁ ὁποῖος ἐφημίζετο ὡς τὸ πρῶτον παλιγκάρι τοῦ χωριοῦ. Ἡ λυγερά τις ὅλαις μὲ κρύφιον πάντοτε καὶ περιπαθεὶς βλέμμα παρετήρουν αὐτόν, καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐμακάριζον ἐκείνην, ἣτιν ἤθελε ποτε κληθῇ σύζυγός του. Ὅσοι εἶχον θυγατέρας περιεποιούντο τὸν ἀγαθὸν καὶ πλούσιον ποιμένα καὶ καθ' ἑκάστην αἱ γραῖαι τοῦ χωρίου, ὡς συμβαίνει πάντοτε, προέτεινον αὐτῷ διάφορα συνοικέσια, ἀμιλλώμεναι ποία ἐξ αὐτῶν ἤθελε δυνήθῃ νὰ τὸν ἐμπλέξῃ εἰς τὰ δίκτυά της. Μεγάλαι πάντοτε προίκες—καὶ ὅταν λέγωμεν μεγάλαι προίκες παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἐννοοῦμεν τὸ πολὺ πολὺ τριάντα ρίζαις ἐλθαῖς καὶ 15—20 πρόβατα! προσεφέροντο εἰς αὐτόν

καὶ οἱ πλουσιώτεροι τοῦ τόπου κάτοικοι, οἱ προὔχοντες τοῦ χωρίου, ἐζήτουν νὰ τὸν κάμουν γαμβρόν των. Ἀλλ' ὁ Θανάσης οὐδέποτε ἀπεφάσισε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰ τοιαῦτα συνοικέσια μὰ γαργαλιζόμενος ἐκ τοῦ πλούτου ὡς ἀρκετὰ εὐπορος, καὶ ἡμέραν τινὰ παρὰ τὴν θέλησιν τῆς μητρὸς του, ἵνα ἀποφύγῃ τὰς συχνὰς ἐνοχλήσεις, ἐνυμφεύθη τὴν πτωχὴν μὲν, ἀλλ' ὠραιότεραν τοῦ χωρίου νεάνιδα Μαρίαν, ἣν ἠγάπα ἐκ παίδων καὶ παρ' ἧς ἀντηγαπᾶτο. Ὁ Θανάσης ἐκτοτε ἠγάπα καὶ ἠγαπᾶτο· ἀλλ' ἡ μήτηρ του, ἥτις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἠναντιώθη εἰς τὸν μετὰ τῆς Μαρίας γάμον αὐτοῦ, κακομετεχειρίζετο πάντετε αὐτὴν καὶ προσεπάθει παντοιοτρόπως νὰ τὴν καταστρέψῃ. Καὶ λοιπὸν ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Θανάσης ἐπέστρεψεν ἐκ τῶν ἀγρῶν, ὅπου εἶχεν ὀδηγήσει τὰ ποιμνία του πρὸς βοσκήν ἢ μήτηρ παρουσιασθεῖσα πρὸ τοῦ υἱοῦ της κατηγορεῖ τὴν νύμφην της ὡς παραβάσαν τὰ συζυγικὰ αὐτῆς καθήκοντα, παραστήσασα μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα τὴν ἀπιστίαν αὐτῆς.

Ὁ Θανάσης παρ' ᾧ διέλαμπεν, ὡς παρὰ τοῖς χωρικοῖς συμβαίνει ἀγνὸν ἀλλ' ἄμα καὶ ζωηρὸν τῆς τιμῆς τὸ αἶσθημα, παράφρων καὶ ἐκτὸς ἑαυτοῦ ὠρμησεν ἑξαλλος ἐντὸς τῆς οἰκίας καὶ ἐν τῇ μανίᾳ αὐτοῦ ἐβύθισε τὸ ἐγχειρίδιον· εἰς τὸ στῆθος τῆς ἀτυχοῦς χωρικῆς. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἔμαθε τὴν ἀπάτην, ἥς εἶχε γείνει θυμῷ, διέγνω τὴν ἀθωότητα τῆς δυστυχοῦς συζύγου του καὶ φεύγων εἰς τὰ δάση παρεκάλεσε τὸν Θεὸν κλαίων καὶ ὀδυρόμενος νὰ μεταμορφώσῃ αὐτὸν εἰς πτηνόν. Ὁ Θεὸς εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς του καὶ οὕτω ὁ ἐγκληματίας σύζυγος μετεμορφώθη εἰς πτηνόν, τὸ ὁποῖον καθ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν ἀποφεύγει φοβούμενον τὰ βλέμματα τῶν ἀνθρώπων, κατὰ δὲ τὴν νύκτα ἐξέρχεται τῆς κρύπτῃς του θρηνοῦν καὶ κλαῖον, ἐξ οὗ καὶ κ λ α ψ ο π ο ὕ λ ι ὠνομάσθη.

Παρόμοιαι τῆς παραδόσεως ταύτης εἶναι αἱ περὶ Γκιώνη καὶ Βαλμᾶ καὶ ἄλλων τινῶν νυκτεροβίων πτηνῶν παραδόσεις, ὧν ἡ ἀρχὴ ἀνάγεται εἰς τὸ ἀπώτατον τῆς ἀρχαιότητος σημεῖον, καὶ αἵτινες ἀναπτυχθεῖσαι ἐν τῇ καλύβῃ τοῦ ἀφελοῦς ἀγρότου διατηροῦνται ἔτι καὶ νῦν ἀπαραμείωτοι καὶ ἀναλλοίωτοι, ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν υἱὸν μεταδιδόμεναι καὶ ἐγκλείουσαι ἐν ἑαυταῖς μεγάλα καὶ ὑψηλὰ διδάγματα. Πᾶσα τοιαύτη παράδοσις εἶναι καὶ μία ψυχολογικὴ ἀλήθεια, ἔχουσα τὸν τόπον τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ πολλὰ διδάσκουσα καὶ φέρουσα ἐν ἑαυτῇ τὸν ἐθνικὸν ἐκείνον χαρακτήρα, ὅστις ἐπιφέρων ἡμῖν ἀναμνήσεις παρωχημένων καὶ ἡρωϊκῶν χρόνων καὶ μολυνθεὶς ἐν ταῖς πόλεσι, διετηρήθη ἐκεῖ ἔνθα πνέει τοῦ βουνοῦ ἡ ἀγνὴ αὖρα καὶ ἀπλοῦται μεγαλοπρεπῆς τῆς φύσεως εἰκὼν, ἐκεῖ ἔνθα διετηρήθη ἡ ἀγνότης τῶν ἡθῶν τῶν πατριαρχικῶν χρόνων καὶ ὁ ἄνθρωπος βλέπει εἰσέτι τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

Ἐν Πειραιεῖ 1884.

Α. Θ. ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ